

KÖKTÜRK Erol, “Metropol Akademi, Prof. Dr. Ruşen KELEŞ ile Söyleşi”, *Today’s Metropol Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 15, Ağustos 2008, s: 110-123.

METROPOL KENT KÜLTÜRÜ ve YÖNETİMİ DERGİSİ
-FORUM-

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ ile SÖYLEŞİ
(30.05.2008)

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde, değerli Hocamız Prof. Dr. Ruşen KELEŞ ile birlikteyiz. Metropol Dergisi adına bir görüşme yapacağız kendileriyle.

Hocam, zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum size.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Ben teşekkür ediyorum Erol Bey.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Önce şunu öğrenmek isterdim: 6 kitaptan oluşan bir armağan aldınız... Nasıl bir duyguydu?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Çok güzel bir duyguydu. Kadirbilirlik örneği olarak değerlendirdim. Genç arkadaşlarımızın, 100’den fazla kalem sahibini bir araya toplayıp, böyle güzel bir yayın dizisi yapmaları beni çok duygulandırmıştır. Bu kitapları gören bazı kimseler beni kutlamak istiyorlar. Diyorum ki, “Kutlanması gereken ben değilim; çünkü burada hiçbir katkı yok benim. Asıl kutlanması gerekenler, bu kitaplara yazılarıyla katkıda bulunanlardır.”

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Burada da mütevazı yaklaşımınız sürüyor... Ruşen KELEŞ hocamızın 55 yıldan bu yana büyük bir sabırla vermiş olduğu uğraşların bir sonucu aslında bu 6 kitabın ortaya çıkması. O nedenle siz varsınız odak noktasında.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Yalnızca birinci ciltte benim yayınlarımın listesi vardır. Eğer katkı sayılabılırsa, o bir gösterge olarak dikkate alınabilir, diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - İyisiniz, sağlığınız yerinde, değil mi Hocam?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Öyle görünüyor. Yani konferans çağrılarına gitmekten beni alıkoyan belirli bir sağlık sorunu olmaması en büyük mutluluk kaynağıdır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Peki, kentlerimizin sağlığı nasıl?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kentlerimizin sağlığının da kendi sağlığım gibi olmasını çok isterdim; fakat ne yazık ki, böyle bir koşutluk görme olanağına sahip olamıyoruz.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - 2008 yılı bakımından, kentlerimizin, kentleşmemizin bir fotoğrafını çekseniz, nasıl bir görüntü çıkıyor?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Biz, öteden beri Türkiye’deki kentleşmeyi “sağlıksız bir kentleşme” olarak niteledik ve sağlıksız kentleşmenin ne olduğunu tanımlamaya çalışırken de aklımıza gelen şey, kentleşme olayının ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutlarıydı. Genellikle halk arasında, “Sağlıksız kentleşme, çarpık kentleşme” denildiği zaman anlaşılan şey, kentleşmenin fizik boyutlarıyla ilgili değerlendirmelerdir. Tabii bu, gecekondular göz önünde bulundurularak yapılıyor. Şehirlerin modern kesimlerindeki yeni gelişme alanlarındaki yapıların çirkinliği, sürdürülebilirlik niteliklerinden yoksunluğu dikkate alınarak yapılan değerlendirmelerdir bunlar. Demek istiyorum ki, çarpık ve sağlıksız kentleşmeyi ilk planda kentlerin fizik görünümüne bakarak değerlendirenler, tanımlayanlar

çoğunluktadır. Bu doğru olmakla birlikte, elbette yeterli bir değerlendirme yöntemi olamaz. Kentlerin ekonomik ve sosyo-kültürel yapılarından ileri gelen birtakım çarpıklıklar ve sağlıksız olma işaretleri vardır ki, bence en az fizik boyut kadar bunlar da önemlidir.

Son zamanlarda, kentlerde işsizlik oranlarının çok yükseldiğini görüyoruz. İşçi-işveren ilişkilerinin sağlıksız olması bir kentleşme olayıdır önce. Kentlerde gittikçe artan gerilimler olduğunu görüyoruz. Kentlere gelenlerin kentle bütünleşememesinin doğurduğu sorunlar, İstanbul gibi, Mersin gibi, İzmir gibi, Adana gibi, Gaziantep ve Diyarbakır gibi kentlerde çok önemli boyutlara varmış gibi görünüyor. Bundan, "Kentlerin ve ülkenin geleceği için karamsar olmak gerekir," sonucunu çıkaranlar vardır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Siz karamsar mısınız?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Çok iyimser değilim bu aşamada. Tabii bu, ülkedeki genel anlamda, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamdaki dengesizliklerin ve çarpıklığın, sağlıksız yapının kentlere yansımaları olarak değerlendirilebilir. Yani bir ülkenin kendisi çarpık ve sağlıksız bir gelişme süreci içerisindeyse, o ülkenin kentlerinin sağlıklı ve çarpık olmayan bir yapıya sahip olmasını beklemek herhalde ussal olmasa gerekir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Birleşik kaplar kuralı diyorsunuz. Bu çalışıyor ülkemizde, öyle mi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Geniş ölçüde.

Karamsarlığa dönersek, karamsarlık şu yönden vardır: Buna benzer yapılar ve olaylar belki başka ülkelerde de vardır; ama önemli olan, bunlar karşısında alınan tavırların ne olduğudur, bu tavırlara egemen olan ilkelerin ve dünya görüşlerinin ne olduğudur. Benim karamsarlıkla sözünü etmek istediğim şey, kentleşmenin çarpıklığına ve sağlıksız nitelikte olmasına karşı her düzeyde takınılan tavırlara egemen olan ilkelerin ve dünya görüşlerinin bu sorunların altından kalkmaya elverişli nitelikte olmamasıyla ilgilidir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - O zaman, olayı birazcık da erkle ilişkilendiriyorsunuz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Elbette. Yani genel düzeyde ve ulusal düzeyde siyasal erk, bunu kullananların bakış açıları, dünya görüşleri ve özellikle hukukun üstünlüğü ilkesi gibi birtakım temel ilkelere saygılı olup olmamaları.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Son yıllarda, kentsel alanlarda bir hukuksuzluğu da mı gözlüyorsunuz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bir açıdan baktığınız zaman, kentsel alanların kendi gelişmeleri hukuk dışı. Eğer bir ülkede yapılaşmanın belli bir oranı hukuka uygun olmayan bir şekilde gerçekleşiyorsa, kaçak yapıların oranı yüzde 60-70'se, bu, hukuksuzluğun ta kendisidir. Birincisi bu.

İkincisi, hukuksuzluğu gidermek ve hukuksuzluğun sonuçlarını düzeltmek için atılması gereken adımlarla ilgili. Planlı veya plansız gelişmelerde, yargı organlarının vermiş oldukları kararların yöneticiler tarafından uygulanmıyor olması, hukuksuzluğun ikinci önemli özelliğidir; yani hukuk devleti ilkesi kağıt üzerinde kalıyor demektir.

Şunu belirtmek istiyorum: Bir mahkeme, bir imar planının tümünün veya bir kısmının iptaliyle ilgili bir karar veriyorsa, bunu uygulayacak olan merciler hiç böyle bir karar yokmuş gibi davranıyorsa, gereğini yerine getirmiyorlarsa, bu da bir hukuksuzluk işaretidir. Demek ki, o kentler veya o ülke hukukun üstünlüğü ilkesine saygılı olan siyasal erk temsilcileri tarafından yönetilmiyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bu davranışın nedenlerini nerelerde görüyorsunuz Hocam? Yani hukuk dinlememe ya da hukuk kararlarını uygulamamanın, yargı yerlerini yok saymanın nedenleri nedir sizce?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bunun, bizde siyaset mesleğinin yanlış anlaşılmasıyla ilgili yönü var bir kere. Yandaş demek istemiyorum, bu sözcüğü kullanmak istemiyorum; fakat seçimle işbaşına gelen kimseler seçmenlerine hoş görünmeyi sürekli olarak gündemde tutuyorlar. Seçim süreçleri sonucunda belli görev yerlerine gelen kimseler seçmenleriyle elbette sağlıklı ilişkiler kuracaklardır, onlara ters düşmeyecek şekilde hareket edeceklerdir. Fakat bu ilişkiler sürerken, kamu yararından ve toplum yararından ne ölçüde özveride bulunabileceklerini çok iyi belirlemek, dengeyi çok iyi kurmak zorundadırlar.

Türkiye'de olup biten şey, özellikle kentsel alanlarda her düzeydeki yöneticilerimizin, özellikle seçimle işbaşına gelmiş olan kimselerin siyasal rant elde etmek amacıyla toplum yararından özveride bulunmakta hiç duraksama göstermiyor olmalarıdır, diye görünüyor bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Sizin bütün yayınlarınızda gördüğümüz ve bizim de sizden öğrendiğimiz en önemli konulardan biri, “Karar verme noktasındaki bir yönetici, davranırken neyi gözeterek davranacak?” sorusunun yanıtı... Bu soru, hem kentleşmemiz açısından, hem de ülkemizin geleceği açısından en kritik sorulardan bir tanesi. Son zamanlarda, kamu yararı, toplum yararı tartışmasında da yine böylesine bir sorunla karşılaşyoruz. Şöyle bir gözlemim var: Kamu yararı, artık toplum yararından iyice uzaklaşmıştır... Böyle düşünüyorum. Yani kamuyu yönetenler, üstün kamu yararı kavramı altında ya da kamu yararı kavramı altında kendi öznel çabalarını legalleştirmeye bir kılıf arıyorlar gibi geliyor bana. Dolayısıyla, günümüzde kamu yararından çok toplum yararı savunulmalı, diye tartışmalar yürütüyorum bazen kafamda.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Teşekkür ediyorum bu soruyu sormuş olduğunuz için. Ama bu soruya geçmeden, demin başladığımız analizi sonuçlandırılmı isterseniz. “Karamsarlığınız neden?” diye sormuştunuz. Ben, bir siyasi seçimle bir mevkie gelenlerin belli ilkelere uymamalarını örnek olarak vermiştim. En az bunun kadar önemli olan da iktisadi çıkar kaygıları ve rant kaygıları. Kentlerimiz rant paylaşma arenaları durumuna gelmiştir. Kentlerimizin bir sağlıksız ve çarpık kentleşme süreci içerisinde olmalarının ikinci bir nedeni de budur.

Toplum yararı ve kamu yararı kavramlarına yeniden dönersek; biliyorsunuz, bu ayrımı geçmiş yıllarda ilk kez, rahmetli meslektaşımız Ümit DOĞANAY, Mimarlık Dergisinin bir sayısında yapmıştır. Bu iki kavramın birbirinden ayrı olarak düşünülmesinin daha uygun olacağını öne sürmüştür. Ben, bazı yazılarda bunların aynı şeyi ifade etmekte olduklarını söylemişimdir. Şundan dolayı: Batı dillerinde, genel yarar, kamu yararı, toplum yararı gibi kavramlar, birbirinin yerine kullanılan ve hep aynı sözcüklerle ifade edilen kavramlardır. Ümit DOĞANAY üstadımız şu ayrımı yapmıştır: “Kamu yararı sanki kamu sektörünün yararı, devletin yararı şeklinde anlaşılmaktadır. Oysa toplum yararı, kitlelerin, halkın yararlarıdır.” Bu ayrımı yapmak ilk bakışta olanaklı gibi görünse de, bizim üzerinde durmak istediğimiz, yani “Kentleşmede hangi yarar?” sorusuna vereceğimiz yanıt çerçevesinde bu ikisinin örtüşmesi gerekir, diye düşünüyorum. Çünkü “Public interest” sözcüğündeki “public”, iki anlamı olan bir kavramdır batı dillerinde; hem “halk” anlamına gelir, hem de “kamu, devlet” anlamına gelir. Kamu sektöründe kullandığımız gibi. Dolayısıyla, public interest denildiği zaman, orada devletin veya kamu sektörünün yararı değil; halkın yararları söz konusu olan. “Societal interest” diye bir şey yoktur örneğin, toplum yararına bir karşılık olsun diye.

Saniyorum ki, rahmetli Ümit DOĞANAY dostumuzun esinlendiği kavramlar onlardır. Bizim için önemli olan, çok da bu farklılık üzerinde durmak değil; fiiliyatta ne olduğuna bakmaktır.

Son zamanlarda, mahkemeler de kullanıyor “üstün kamu yararı” kavramını. Hukukun genel kuralları arasında olan şey, kamu işlerinde, kamu faaliyetlerinde kişilerin yararlarına, kamunun veya toplumun yararlarına -ikisini birbirinin yerine kullanıyorum- tercih edilmesi gerektiği. Bu konuda hiçbir kuşku yoktur. Ama görüyoruz ki, bu böyle olmamaktadır. Bence, üç belli başlı erk arasında ne yasama, ne de yürütme, toplum veya kamu yararına sahip çıkmada kendilerinden beklenen özeni Türkiye'de son 50 yıldır göstermiştir. Burada istisna ettiğim erk, yargı erkidir. Yani yine de kent değerlerimizin, kültür değerlerimizin, mimarlık değerlerimizin, doğal değerlerimizin korunması konusundaki duyarlılığı en iyi şekilde ortaya koyan kurumumuz yargıdır, her şeye karşın.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Az önce bir şey söylediniz, kaygılarla ilgili olan bölümde. Orayla bütünleşerek sürdürmek istiyorum aslında. “Kentleşmemizde arzuladığımız noktalara gelinememesinin nedeni, ekonomik çıkar konuları ve paylaşma,” dediniz. Bu işin uluslararası boyutları yok mu?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kuşkusuz var. Bu, Türkiye için çok önemli, Türkiye'ye benzeyen az gelişmiş ülkeler için de çok önemli. Uluslararası boyutuna şu şekilde açıklık getirmek doğru olur: Bir kez, her ülke gibi, Türkiye de, adı küreselleşme olan birtakım rüzgarlara geniş ölçüde kapıldı. Bu küreselleşme rüzgarlarının etkisine giriyor kentlerimiz ve toplumumuz. Bundan kentler de üzerine düşen payı alıyor tabii. Küreselleşme nedir? Bunun tanımını bu derginin sayın okurlarına yapmak gerekli değildir, ona gerek yoktur; fakat uluslararası sermayenin önündeki bütün engellerin kaldırılması, onun akışkanlığının sağlanması için, gerekiyorsa, kent ve çevre değerlerinden de ödün verilebileceği anlayışı egemen duruma geldi birçok ülkede ve Türkiye’de...

Uzağa gitmeyelim, 1996’da Birleşmiş Milletler Türkiye’de HABITAT II Toplantısını yapmıştır. İnsan Yerleşmeleri Zirvesi İstanbul’da toplandı. Türkiye’nin bu toplantıya sunduğu resmi yazanağın sayfalarını karıştırırsak, “küreselleşmenin karşı çıkılmayacak bir gelişme türü olduğuna,” ilişkinin değerlendirmeler vardır orada. Ne yazık ki, bu raporu Türkiye’de Toplu Konut İdaresi’ne o gün egemen olan zihniyet hazırlamıştır. İşte “Küreselleşme, karşı çıkılmaz bir şeydir; ona boyun eğmek gerekir,” anlamına gelen bu değerlendirme, kentlerimizi bu duruma getiriyor.

Bu ne demektir? “İstanbul’da, sit alanı ve benzeri, çevre bakımından mutlaka korunması gereken yerlere pekala Dubai Kuleleri gibi, yahut bugün olduğu gibi 25-30 katlı binalar yapmakta hiçbir sakınca yoktur; çünkü İstanbul dünya kenti durumuna gelmelidir, uluslararası sermayeyle bütünleşmelidir.” Bu anlayış, HABITAT II Türkiye Raporu’nda desteğini bulmuştur. Bunu o zaman da eleştirdik, bugünlerde de söylüyoruz.

Böyle olunca, az gelişmiş ekonomilerin uluslararası sermayeyle eklenmesi olayının doğurduğu bütün sonuçlara da razı olmak zorunda kalıyoruz. Kentlerimiz bundan büyük ölçüde zarar görüyor. Birinci nokta bu.

İkinci nokta, Türkiye'nin özel durumu. Türkiye, birtakım uluslararası kuruluşların üyesidir. Avrupa Konseyine üyedir, Avrupa Birliğine adaydır. Ama Avrupa Birliği üyeliği için başvurması ve aday ülke durumunda olması, Avrupa Birliği ülkelerinde geçerli kılınmak istenilen birtakım ilkelerin Türkiye'ye de kabul ettirilmesini zorunlu kılıyor. Tabii, burada durup düşünmek gerekir. Avrupa Birliği ilkeleri arasında birtakım önemli değerler var. Doğal çevrenin korunması da bu değerler arasındadır. Ancak, çelişen değerler de vardır; bunu da görmek gerekir. Sermaye konusunda, Türkiye ödün vermek durumundadır. Sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri, nitelikli endüstri bölgeleri, buralarda yabancı sermayenin yatırım yapmasını, gelip yerleşmesini özendirmek için, kent ve çevre koruma kurallarından geniş ölçüde ödünler verilebiliyor.

Bir MAI (Multilateral Agreement on Investment, Çok Taraflı Yatırım Anlaşması) konusu vardır. Danıştay, bazı sözleşmelerde, antlaşmalarda görüş bildirir. Uluslararası tahkim adı verilen bir araç-kurum ve MAI dolayısıyla Türkiye’de, yasalarda, hatta Anayasada değişiklik yapılmak suretiyle, Danıştay’ın o konuda oynamakta olduğu düzenleyici rol son bulmuştur. Son bulunca, Danıştay’ın belli bir tarihe kadar, yasalarda bu değişiklik yapılmıyacağı kadar, oynadığı olumlu rol artık onun tarafından oynanamaz olmuştur. Bu ne demektir? Bu demektir ki, uluslararası sermayenin Türkiye’deki etkinliklerinin önündeki engelleri kaldırabilmek için, çevre de bir kısıtlayıcı etken olmaktan çıkarılmıştır o tarihten itibaren. Bunun doğurduğu olumsuz sonuçlara pek çok örnek verilebilir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hocam, şöyle bir şey çıkmıyor mu o zaman: Bu ülkeler kendi ülkelerinde uygulayamadığı kuralları nasıl oluyor da bizim ülkemize dayatabiliyorlar?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Uygulamıyor demeyelim. Avrupa ülkeleri, özellikle Avrupa Birliği ülkeleri, son katılımlardan önce, gelişmiş Batı ülkeleridir; yani gelişmiş ülkeler kulübü şeklinde görmek gerekir onları. Onlar gereği gibi uygulamışlardır kuralları büyük ölçüde. Fakat asıl problem, azgelişmiş olan Avrupa Birliği ülkelerindedir. Sayıları 27'ye yükseldi ya. Sonradan katılanlarda büyük problemler vardır ve Türkiye de katılırsa eğer Avrupa Birliğine, kentlerindeki sorunlar sürme eğilimindedirler, bana sorarsanız.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Şöyle bir nokta daha yok mu: Bu uluslararası alan, ekonomi, manipülasyonlar, buna yönelik olarak verilen kararlar, sonunda bir kimlik kavramı ortaya çıkartmıyor mu?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Hangi anlamda?

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Kentlerin kimliği anlamında. Diyelim ki, İstanbul'un kimliği. Bu gelişmeler sonucunda, "İstanbul" dediğimiz kent, İstanbul olmaktan çıkmıyor mu, ya da diğer kentler?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - İtalya'yı gezerseniz, Venedik'e, Verona'ya, Floransa'ya gittiğiniz zaman, o kentlerin yüzyılları aşan süreden beri sahip oldukları kimliği korumakta olduklarını görürsünüz. Bir kent başka bir kente benzemez, çok az benzer. İşte o benzememezlik, kentin ayırt edici özelliklerini sürdürebilmesi, kent kimliğinin temel öğelerindedir. Türkiye'de böyle bir şey göremiyorsunuz. Diyelim ki, Anadolu kentlerine gidiniz; Konya, Kayseri, Adana, Ankara, bu kentlerin kimliklerinin değişmez çizgilerini oluşturan sokaklar, yapılar kalmadı. Koruma bilinci olmadığı için ya da bu konuların bilincine çok geç varılması nedeniyle ve eğitim çalışmaları yapılmadığı için, kent kimliklerinden eser kalmamıştır.

Ankara Kalesi adım adım küçülmüştür. Ankara Kalesi'nin içindeki evlerin korunması gereken evler olduğu çok geç hatıra gelmiştir. "Bugün kimlikli kent hangisidir Türkiye'de?" diye sorduğunuz zaman, bulmakta güçlük çekersiniz. Doğrusu, ben gösteremiyorum böyle bir kent. Ege'de bazı yerler, Amasya, Antakya vardır, Şirince vardır, Ödemiş'e yakın çok küçük bazı kasabalarda korunabilmiş ufak tefek yerler vardır; ama hızlı kentleşmeyle birlikte uluslararası etkilere açıldıkça, kentlerin hepsi kimliklerini büyük ölçüde yitirmişlerdir diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Dünyadaki genel kentleşmeyle karşılaştırdığınızda, ülkemizdeki kentleşmeyi nasıl kategorize edebiliyorsunuz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Türkiye'deki kentleşme, bugün bile bir azgelişmiş ülke kentleşmesidir, diyorum. Bununla, kentleşmenin gelişmiş ülkelerdeki oluşum biçimiyle ve sonuçlarıyla azgelişmiş ülkelerdeki oluşum biçimini ve sonuçlarını birbirinden ayırt etmek istiyorum.

Şu tartışma yapılır genellikle: "Kapitalist ülkeler, sosyalist ülkeler arasında kentler farklılıklar gösterir." Bence, bunun kadar önemli olan etmen, gelişmişlik ve azgelişmişliktir. Çünkü gelişmişlik ve azgelişmişlik bir bütün olarak görülmek durumundadır. Yani bir ülke azgelişmişse, o ülkede azgelişmişliğin sonuçlarını her yönüyle görürsünüz. Kentlerde görürsünüz, bürokraside görürsünüz, üniversitede görürsünüz, her yerde görebilirsiniz. Ben asıl sorunu, daha çok "azgelişmişlik sorunu" olarak görüyorum.

Bu nasıl beliriyor? Kentleşme hızlı. Plan düşüncesi ya yok, ya plana gerektiği kadar saygı gösterilmiyor. İsim olarak varsa da, plan uygulanamıyor; hem var, hem yok demektir bu. Bölgeler arasında dengesizlikler var; bu da plan konusu yapılması gereken bir şeydir. Çok yoksul bölgelerin yanında çok zengin bölgeler var. İkisi arasında sosyal dayanışmanın gerektirdiği etkileşim politikalarla sağlanamıyor. Türkiye'de 50 yıldan beri Güneydoğu sorunu var. Devlet Planlama Teşkilatı 1961'de kuruldu. Yapılan şeyler o yörelerin sorunlarının sorun olmaktan çıkarılmasına yetmedi.

Büyük kentlerin kendi içinde, göç sonunda oluşmuş olan farklılıklar var. Gecekondu bölgeleri var, onların dışında olan bölgeler var. İstanbul'da Ümraniye var, Gaziosmanpaşa var, başka yerler var.

Buralarda bir kıvılcım yakıldığı zaman neler olduğunu gösteren örnekler yaşadık geçmiş yıllarda. Demek ki, yoksulluk nedeniyle veya başka nedenlerle kırsal alandan büyük kentlere gelenler, sosyo-kültürel bakımdan olsun, başka açılardan olsun, kentle bütünleşme aşamasına gelemiyor. Bu, tehlikeli bir durumdur.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Geldiğiniz noktada iki kavram benim kafama takılıyor. Kentin ekonomik yapısı ve sonuçta ortaya çıkan dengesizlikler, son yılların kent yoksulluğu kavramını, güvenlik kavramını ve sorununu çıkarıyor sanırım karşımıza. Bunu da kentin o az gelişmiş ekonomisiyle ilişkilendirmek gerekiyor sanırım, değil mi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kuşkusuz. Bizde, köylerden kentlere gelen insanlar, kent yoksulu dediğimiz bu kitleleri oluşturuyor. Batı ülkelerinde de var bu. Son zamanlarda, kentlerde güvenlik denilince en çok üzerinde durulan konu, Güney'den, Afrika ülkelerinden, Fas'tan, Cezayir'den, Tunus'tan, Libya'dan gelip, Paris'te veya Londra'da yerleşmiş olanlar veya az gelişmiş Güneydoğu Asya ülkelerinden gelmiş olanlar. Bunlar da tıpkı bizde olduğu gibi, kentlerle bütünleşmemiş kitleler, hemen sokağa dökülmeye çok hazır durumdadır. Arabalar yakılıp yıkılıyor, evlere saldırılıyor. Olay benzer bir olay. Kökeninde, sizin çok haklı olarak belirttiğiniz gibi, yoksulluk vardır. Ama yoksulluğu gidermek, kentleri sağlıklı ve çarpık olmayan bir şekilde gelişme rayına oturtmanın önkoşuludur, diye görüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Tabii, kentlerin tek başına bu yoksullukla savaşabilmeleri herhalde olası değil. Bir ulusal politikanın parçası olması gerekir bunun, değil mi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Tabii.

Örneğin, geçen gün, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bir Kentleşme Kurultayı toplama hazırlığına girişti. Bizi de hazırlık toplantısına çağırdılar, gittik. Orada teknisyen arkadaşlar, iyi okullarda okumuş arkadaşlar, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının hangi projeleri hazırladığını anlattılar. Ben, orada şunu söyledim: "Bu Bakanlık, proje yapsın diye kurulmuş bir bakanlık değildir; politikalar geliştiresin diye kurulmuş bir bakanlıktır. Onun için, eski orijinal şekline dönülürse, çok isabetli hareket edilmiş olur."

Bugün konut politikasının sahibi yoktur Türkiye'de. TOKİ oturtulmuştur bir yere, fakat konut politikasının sahibi olacak düzeyde değildir; olmadığı içindir ki, tepelerde, zemin etütleri bile yapıldığından şüphe ettiğimiz 35-40 katlı yapılar yapıldığını görüyoruz. Bunları her açıdan eleştirebilirsiniz; sürdürülebilirlik, sağlıklı kentleşme vd. Türkiye'de konut politikasının sahibi yoktur. Sizin söylediğiniz gibi, kentleşme konusu, özellikle arsa, afet konuları, deprem, bölgesel dengesizlik, bu konularda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı politika oluşturma işlevine sahip bir merkezi örgüt konumuna getirilmek durumundadır. TOKİ, zaman zaman bir kuruluş olmuştur. O, inşaat yapabilir belki. İnşaatı dahi bugünkü şekliyle değil, fakat esasları belirlenecek belli ölçüler içerisinde yapmak durumundadır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - "Ben, Anadolu'da sosyal konut da yapıyorum, lojman da yapıyorum, oradaki çalışanlar için de konut yapıyorum" diyerek, İstanbul Ümraniye'deki ya da diğer bölgelerdeki normal kentlilerin asla edinemeyecekleri o konutları da yapan bir TOKİ... TOKİ kimin konutunu yapıyor sizce?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Aslında kentsel dönüşüm adı altında yapılmak istenilen şeyleri TOKİ büyük ölçüde yapmaya çalışıyor. Kentsel dönüşüm denilen şey, çok kısa bir tanımıyla, gecekonduların yenilenmesidir. "Gecekondular, çağdaş bir ülkede olmaması gereken bir fizik görünümdür," gibi bir anlayıştan, varsayımdan yola çıkılmaktadır. Dolayısıyla, onların yerine büyük apartman blokları konulmaktadır. Ancak, gecekonduda oturan halk yoksul halktır. O halk o bloklara taşınmıyor, taşınma gücüne sahip olamıyor. Bir kere, sorun buradadır. Bir de hareket noktasındaki yanlışlık şudur: Kentsel dönüşümde, gecekonduyu yıkıp, yerine yüksek bloklar yapmakla, yoksulluğu bir yerden alıp başka bir yere taşımış olursunuz. Orada otursa bile, önemli olan, yoksulluğun

kendisinin ortadan kaldırılmıyor olmasıdır. Yoksulu şehirde iki katlı bir yapıdan alıp başka bir yapıya sokmak, yoksulluğun giderilmesi için çözüm olamaz.

Tabii, kentsel dönüşüm olayının ve TOKİ uygulamalarının eleştirilebilecek başka boyutları da var. Ben, yalnızca bunlar üzerinde duruyorum. Belediyenin ve devletin kendi çabalarıyla kentlerde oluşan rantlara el koymak konusunda, bunun paylaşımı konusunda görevlendirilmiş bir kurum olarak görülüyor TOKİ şimdi. Oysa yapılmak istenilen şey bu olmamalıdır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hemen ilişkilendirerek sormak istediğim şu: Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü kaldırıldı. Arsa Ofisi aslında kuruluş felsefesi çerçevesinde geliştirilmiş olsaydı...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Arsa Ofisinin kuruluş amaçları çok asil amaçlardı. Dar gelirlilere konut, toplu konut girişimlerine arsa sağlayacak, sanayi bölgeleri için ve turistik alanlarda gereksinme duyulan arsayı sağlayacaktı. Tabii, Arsa Ofisi devlet bütçesi içerisindeydi, genel bütçe içerisindeydi. Bağlı olduğu kuruluşlar değiştirilmiştir sonra. Ancak, Arsa Ofisi 1969'tan kaldırıldığı yıla kadar çok etkili olamadı. Etkili olamamasının sebebi, Arsa Ofisinin arsa piyasasında özel alım-satım oyunları ile rekabet edebilecek güce sahip kılınmamış olmasıdır; yani ona yeterli kaynaklar verilmedi ve yetkileri sınırlı ölçülerde tutuldu. Yine de yer yer başarılı toplu konut uygulamalarında destek olmuştu, İzmit'te olduğu gibi.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Geçmişe şöyle bir baktığımız zaman, "Türkiye'de kentleşme sağlıklı gelişmedi ya da bazı noktalara erişemedi," diyoruz genel boyutlarıyla analiz ettiğimizde. Sizce, hangi kritik eşiklerdir bunlar Cumhuriyet döneminde? Bazı şanslar yakalanmadı mı, değerlendirilemeyen eşikler yok mu? Kritik eşikler ya da kırılma noktaları diyebileceğimiz noktalar sizce hangileriydi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Biliyorsunuz, 1923'te, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Batılılaşma, çağdaşlaşma girişimleri içerisinde, Atatürk ve arkadaşları kentlere çok önem verdiler. Atatürk ve arkadaşları, çağdaş kentler yaratılmasına ve ülkede nüfusun dağılımında dengeye önem verdiler. Bu, hem Atatürk'ün tavırlarında ve konuşmalarında var, hem İsmet Paşa'nın tavırlarında görülür. Tabii, devletin çıkarmış olduğu yasalar da, Belediye Kanunu olsun, Umumi Hıfzısıhha Kanunu olsun, daha başka yasalar olsun, bunlar hep kentleri düzenli duruma getirmek için çıkarılmıştır. Tabii, ülkede kentlerin planlı şekilde gelişmesini sağlayacak, buna yardımcı olacak elemanlar olmadığı için de, plan yapacak kimselerin geniş ölçüde Batı'dan getirilmesine sıcak bakmıştır devleti kuranlar.

Atatürk'ün kentlere verdiği önem, mesela Diyarbakır'da, müzede duvara konulmuş sözlerinde gayet güzel görünmektedir. Kentler nasıl olmalıdır, buna ilişkin genel ilkeleri belirtiyor, Büyük Kurtarıcı.

1945'e kadarki bu dönemde yöneticiler, Ankara'nın başkent olmasının doğurduğu sorunlarla uğraştılar. JANSEN'in getirilmesi, JANSEN'in Ankara İmar Planı dolayısıyla söylemiş olduğu sözler, arsa spekülasyonunun bir tehlike oluşturabileceğine ilişkin uyarıları, bunlar çok önemli şeyler. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kentleşme hızlanınca, Türkiye bambaşka bir noktaya geldi. Bu, gecekondulaşmanın başlangıcı oldu. Ne yazık ki, gecekondulaşmaya karşı belirlenecek politikalar konusunda -Demokrat Parti dönemiyle özdeşleşiyor o dönem- Demokrat Parti'nin bu gecekondu olayı karşısındaki tavrı özendirici olmuştur, denilebilir. Gizli bir destek söz konusu olmuştur ve bu, bugün de sürmektedir.

Dolayısıyla, çok kırılma noktaları yoktur.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - 1945'ten sonra bu süreç aralıksız sürmüştür...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Toplum yararının veya kamu yararının ne olduğu konusundaki anlayışlarda her zaman iki taraf oldu. Kalkınma planlarının hazırlanması, özellikle ilk planlar ve ilk planlı yıllar, olayların objektif bir şekilde değerlendirilmesi bakımından bir şans yaratmıştır, denilebilir. Bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi, arsa konusu, konut konusu, bu konudaki ilkeler önemlidir, denilebilir planlı dönemde. Fakat 2. Plan'dan başlayarak yine liberal anlayışlar, hukukun

üstünlüğü ilkesinden sapmalar, rant paylaşırma ve partizanlık nedenleriyle günlük uygulamalara yön verme gibi deneylerin daha çok arttığını görüyoruz 1960'lerden sonra. Bu, bugüne kadar sürdü.

Belki bir kırılma noktası, 1980'lerin başlarıdır. Bu tarihe gelinceye kadar, kentler için zararlı olabilecek kamusal yaklaşımlar örtülü bir şekilde yer alırken -gecekonduyu hem yasaklıyorsunuz, hem göz kırptıyorsunuz "Git, yap" diye- 1980'den sonra bunlara artık açıkça "Gidin, yapın" denilir, "Bunda bir sakınca yoktur" denilebilir duruma geldi. Bunu da belirtmek gerekir. Bu da Özal'la başlamıştır. Özellikle 1984'ten itibaren küreselleşmenin etkileri artmıştır ve 1990'lardan itibaren de Avrupa Birliği'nin öngördüğü, uyulmasını zorunlu saydığı değişikliklerle iş çıkırından çıkmıştır.

Benim karamsarlığım, kentleri yaşanılabilir yerler durumuna getirme şansımızı büyük ölçüde yitirmekte olduğumuz merkezindedir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hocam, bu son söylediğiniz "Çığırından çıkma" sözcüğü, "Kontrol edilemezlik" olarak da söylenilebilir mi? Şu anda öyle bir noktada mıyız?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - İstanbul için sanki bunu görüyorum. Yani devlet, belediye, kurumlar gelişmelerin önünden gidemiyor, arkasından gidiyor. Hep öyle olmuştur; ama boyutlar küçük olduğu zaman, bir yerde yakalamak şansı vardı. Şimdi yakalanamaz boyutlara vardı İstanbul. İstanbul için öyle görüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bu fotoğraf içinde belediyelere bakarsak kurum olarak... "Türkiye'de belediyecilik" olgusunu biraz konuşalım isterseniz.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Normal olarak kentlerin sahibi belediyeler, yani halkın seçtiği kent yönetimleri olması gerekirken, belli açılardan, içinde buldukları yetersizlikler -personel, kaynak, araç-gereç vd- açısından hep devlet onların yanında olmak gereksinmesini hissetti. Kent sorunlarının belediyelere bırakılamayacak kadar önemli olduğu anlaşıldı. Oysa dünyadaki gelişmeler, kentlerin sahibinin kent yönetimleri olduğunu, belediyeler olduğunu gösteriyor. Bu nedenle, 1960'lardan beri çağdaş anlamda ülkede belediyelerin geliştirilmesi için girişimler vardır, yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Fakat benim değerlendirmeme göre, devlet, merkezi yönetim, belediyelerin gelişmesine gerçekte çok sıcak bakmadı. Bu nedendir? Çeşitli nedenler düşünülebilir; fakat merkez dışında başka güç odaklarının fazla gelişmesi, palazlanması, ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar bakımından da uygun görülmemiş olabilir. Onun da belki rolü vardır. Bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesindeki gecikme buna bağlanabiliyor bir ölçüde. Fakat bunun tersi de söylenilebilir. Bölgesel dengesizlikler açısından, ben daha çok o kanaati taşıyorum. Yani devlet, Doğu ve Güneydoğu sorunu için elinden gelen çabaları göstermiştir de denilebilir. Daha fazlası yapılabildi.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Ne yaptı da bunu söyleyebiliyorsunuz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Özellikle planlı dönemde, yatırımların dağıtılmasında bölgelerarası denge ilkesine uyulması talimatını İsmet İnönü'nün verdiğini kulaklarımla duydum. Devlet Planlama Teşkilatı'nda da bu yolda çalışmalar yapan ekibin başında idim. Yani birtakım şeyler yapıldı, ama yapılması gerektiği halde yapılamayan o kadar çok şey vardır ki, bazı insanları sanki hiçbir şey yapılmamış yorumuna vardırırmakta tutamak olmaktadır bunlar.

Yeniden belediyelere dönelim. Belediyelerin güçlendirilmesi ve devletin belediyeler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin azaltılması, makul ölçülere indirilmesi yolundaki istekler yankı bulamadı ne yazık ki çoğu zaman. MEHTAP Projesi yapıldı 1960'ta. Her askeri müdahale dönemi, kamu yönetiminde reform isteklerinin gündeme geldiği dönemlerdir, biliyorsunuz. Onun kısmen uygulandığını görüyoruz, yani MEHTAP Projesinin merkezi yönetime ve yerel yönetimlere ilişkin olarak ortaya koymuş olduğu öneriler bir ölçüde yankı buldu. Yerel yönetimlerle ilgili raporu rahmetli Fehmi YAVUZ Bey hocamız hazırlamıştı.

Daha sonra, 1970’te yine 12 Mart müdahalesinin ardından Nihat ERİM hükümetlerinin hazırlattıkları bir reform çalışması vardır. 1983’te, 12 Eylül’den sonra tekrar gündeme geldi kamu yönetimi reformu. Hiçbiri tam anlamıyla yaşama geçirilecek ilkelere sahip olmadı. Daha doğrusu, birtakım ilkeler bu reform çalışmaları içinde yer aldı; ama yaşama geçirilemedi.

Biliyorsunuz, son reform çalışması AKP iktidarında gündeme geldi ve bir tartışma konusu oldu. Aslında, yapılması gereken şey, yerel yönetimleri güçlendirmektir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesine ilişkin birtakım kurallar getirmiş olan tasarılar da yok değildi; fakat doğru olan ilkelerin yanına öyle ilkeler konuldu ki, kamu hizmetlerinin yerel düzeyde firmalar tarafından yerine getirilmesi, yani özelleştirme önermeleri büyük ağırlık taşıyordu. Bence, son yıllarda, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu, Yerel Yönetim Hizmet Birlikleri Kanunuyla yapılmak istenilen değişikliklerde, bazı meslektaşlarımızın belirttikleri gibi, “Türkiye elden gidiyor, bölünüyor! Bunlar gerçekleşirse, Türkiye dağılır,” gibi endişelerden daha önemli olan, kamu hizmetlerinin belediyenin elinden alınıp özel firmalara verilmesidir. Görebildiğim kadarıyla, Türkiye’nin üniter yapısını değiştiren bir şey yoktu bunlarda. Dolayısıyla, o karşı çıkışları çok bilimsel bulmadığımı yazdım ve söyledim. Bugün de öyle düşünüyorum. Çünkü 70-75 milyonluk bir ülkede her şey merkezden yönetilemez. Yani Türkiye, ciddi iş yapacak kapasiteye sahip belediyelere sahip olmak zorundadır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - “Böyle bir kapasiteye sahip olması gerekir,” diyorsunuz. Böyle bir yerel yönetimi tanımlamaya çalışsanız, nasıl bir tanımlama yaparsınız?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bu yerel yönetimin, toplum yararına çalışmanın ilkelerinin ne olduğunu ortaya koyup, seçilmiş organlar eliyle bunları uygulaması gereken bir belediye anlayışı olması gerekir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda bunlar var; seçilmiş yerel temsilcilerin uymaları gereken ahlak kurallarıyla ilgili yönergeler var.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Biz de altına imza atmışız.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - İmza atmışız; ama bu yönergeler devlete değil de, belediyelere hitap ediyor ve bağlayıcı tarafı yok.

Türkiye’de belediyeciliğin neden iyi gelişemediğini şurada görüyorum: Deminki konuşmalarımızda olduğu gibi, devleti yönetenler kimlerse, belediyeleri yönetenler de onlar. Yani, yönetim anlayışı, ahlaki, bilinci toplumun her kademesinde gelişmiş olmadıkça, biri ötekinden daha farklı olamaz. Yani, “Belediyelere bırakırsak, onlar rant paylaştırır; devlete bırakırsak, onlar yapmaz bu işi,” demek olanaklı değildir. En büyük rantların devlet tarafından paylaştırıldığını görüyoruz. Orman konusunu alınız; yabancılara toprak satma konusunu alınız; tarım topraklarının satılması, tarım dışı amaçlarla kullanılması konusunu alınız, kıyıları konusunu alınız; her konuda en büyük yağmanın öncülüğünü devletin yaptığı bir yerde yerel yönetimleri kötülemek pek inandırıcı olmaz. “Onlar yapmıyor” anlamına gelmez bu, ama devlet daha büyüğünü yapıyor. Bunu görmek gerekir.

Bu neden böyledir; çünkü aynı insanlar yönetiyor, icra ediyor, kuralları uyguluyor. Bundan dolayıdır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hocam, plan yapma, yaptırma yetkisinin 1985’te belediye meclislerine aktarılması konusu var. Aslında bu çerçevede düşündüğümüzde, bu yerel yönetimleri güçlendiren bir yetki göçeri olarak mı ortaya çıktı bu?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Sanki.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Eksik olan ya da yanlış olan ne?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Güçlendirilmiş olmayan bir belediyeye yalnızca fazla yetkiler vermekle bu iş çözülemez. Her açıdan güçlendirilmesi gerekir. Yani belediye kendisine verilen yetkileri kullanma kapasitesine sahip değil; bu bir. İki, 1985’te 3194 sayılı kanunla belediyelere verilen

yetkilerin genişletilmiş yetkiler olduğunu söylemek de pek olanaklı değildir. Çünkü Yasanın 9. Maddesine bakarsanız, “Belediyelerin imar planlarını meclisler yapar,” şeklindedir kural; ama kuralın istisnalarına bakarsanız, o kadar geniş kapsamlı istisnalar vardır ki, devlet isterse “Bakanlığın yetkileri” adını taşıyan bu yetkileri kullanıp kuralı ortadan kaldırabilir. Bu nedenle en geniş yetkilerin bakanlıkta olduğunu görürsünüz.

Ayrıca, 3194 sayılı kanunun dışındaki birtakım kanunlar, 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu, özel çevre koruma bölgeleriyle ilgili düzenlemeler, GAP İdaresi Başkanlığı çerçevesindeki yetkilerin merkeze önemli yetkiler tanıdığını biliyorsunuz. Şimdi bir de TOKİ çıktı.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Parçalanmış bir planlama yetkisiyle karşı karşıyayız.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Dolayısıyla, belediyelerin plan konusunda ne kadar özerk ve özgür oldukları çok şüphe götürür. 3194 sayılı İmar Kanunuyla getirilen düzenlemenin belediyeler açısından planlama yetkilerini arttıran bir reform olduğunu söyleme olanağı yoktur, diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Siz Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın İzleme Kurulu üyesisiniz. Bu İzleme Kurulu deneyimleri çerçevesinde, en azından Avrupa'dan baktığımız zaman, Türkiye nasıl görünüyor?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bağımsız Uzmanlar Kuruludur bu kurul; yani hükümetlerin dışındadır. Bizi hükümetler kanalıyla çağırılmazlar oraya, doğrudan doğruya, kişisel olarak çağırırlar ve ülkenizin resmi politikaları konusunda objektif değerlendirme yaparsınız. Herkes kendi ülkesini değil, kendi ülkesi dışındaki ülkelerin yerel yönetimlerini değerlendirmeye davet edilir orada. Ben, Macaristan, Azerbaycan, gibi ülkeler üzerindeki değerlendirmeleri yapmışımdır.

Şunu belirtmek istiyorum: Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ndaki ilkeler, bazı istisnalarla gerçekten özerk bir yerel yönetim oluşmasına olanak verecek değerlerde ilkelerdir. Şimdi onlar da geliştiriliyor. Bazı değişikliklerle, günün gereksinmelerine daha iyi yanıt verebilir duruma getiriliyor. Diyelim ki, bir ülkede yerel özerklik çığneniyorsa, bununla ilgili bir şikayet geliyorsa, o ülkenin yerel yönetimlerinin derneklerinden, ya da doğrudan doğruya yerel yönetimlerinden, Avrupa Konseyi bir kurul oluşturuyor ve bu kurula seçilmiş olan kimselerden birkaç kişi giriyor, bizim gibi uzmanlardan da bir-iki kişi koyuyor; bu kurul o ülkeye gidiyor, yerinde inceliyor ve Avrupa Konseyi'ne bir rapor veriyor, “Filan belediye başkanı seçimle işbaşına gelmesine karşın, İçişleri Bakanı onu görevden almıştır, kanuna aykırı bir şekilde,” diyor. Bütün uluslararası kuruluşlarda olduğu gibi, bu türlü raporlar üzerine yapılacak şey sadece kınama yazıları yazmak, periyodik değerlendirme raporlarına hükümler koymaktır. Türkiye için de bu yapıldı.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Türkiye'nin notu kaç?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Türkiye'nin notu kötü değildir; fakat bazı konularda takılıyorlar. Şunu söylemişlerdir örneğin: Belediye başkanlarının görevden alınması var ya, Anayasa kuralıdır bu, görevlerinden dolayı bir kovuşturma varsa alınabiliyorlar görevinden. “Anayasa değişikliği yapıldığı zaman, bu çıkarılsın,” deniliyor.

İkincisi, valiler merkez tarafından atandığı için, devletin valiler aracılığıyla yerel yönetimler üzerinde kullandığı vesayet yetkilerine takılmışlardır. Ama bu da Türkiye'nin yapısıyla ilgili bir şeydir. Kaldı ki, Türkiye'ye benzer ülkeler vardır; Fransa'da da vardır bu, özellikle Hollanda'da da vardır.

Tabii, bazen de aslı olmayan şikayetler gelmektedir Avrupa Konseyi'ne.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bizim ülkemizden bu şikayet akışı yoğun mu?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Güneydoğu'dan geliyor. “Ben Kürt'üm. Görevden aldı,” diyor örneğin. “Görevden alınmasına yol açan neden?” diye inceliyorsunuz, şu çıkıyor: Ruhsatsız olarak ateşli silah

taşımdan dolayı mahkemede davası yürütölmekte olduğu için, geçici önlem olarak İçişleri Bakanı görevden almıştır. Böyle şeylere rastladık. Ama örneğin, sınır değışiklikleri var. Türkiye'de önemli bir konu var; nüfusu 2 binden az olan belediyeler kaldırılıyor. En az 5 bin nüfus sınırı getirilmiştir. Buna benzer bir konu Hollanda'da oldu. Eğer bir belediyenin sınırlarında değışiklik yapmak gerekiyorsa, orada yaşayan halka bunu sormak gerekir referandumla. Çünkü bu, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda var; Türkiye'de de buna uyulması gerekir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Böyle bir şey yapılmadı bizde.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Yapılmadı. Dolayısıyla, bu Kanun aleyhine Cumhuriyet Halk Partisi Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu sanıyorum. Anayasa Mahkemesi bu konuyu değerlendirirken, uluslararası bir antlaşmanın kurallarına da dayanabilir. Diyebilir ki, "Orada referandum gerekiyor." Kendi kanunlarımızda referandum yok, ama orada var. Türkiye buna taraf olduğuna göre, "Buna dayanarak iptal ediyorum," diyebilir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Yeni bir belediye kurulması sürecinde bizde de referandum çalıştırılıyor. Aslında bunu doğru buluyorsunuz ilke olarak.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Eskiden beri böyle söylüyoruz. Efendim, yeni çıkan Kanundaki doğru bulmadığım şey şudur: 2 binden 5 bine çıkarılması doğru, hatta 10 bine bile çıkarılabilir; fakat hangi belediyenin nereye bağlanacağı... Seçimlere bir yıldan az kalmış bir dönemde getirilmesi ve o belediyelerin ayıklanmasındaki ölçütlerin gözden geçirilmesi gerekir. Benim kuşularım ona ilişkin.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Genel olarak dünya ölçeğindeki kentleşmeye baktığınız zaman, yeni şeyler tartışılıyor mu? 21. Yüzyılın kentleri, belediyeleri dediğimiz zaman, tartışılan konular hangi noktalarda yoğunlaşıyor ya da belirginleşiyor?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Örneğin, Avrupa Kentsel Şartı diye bir uluslararası sözleşme var; bu da Avrupa Konseyi'nindir. 1992'de bunu kabul ettiler. Orada, katılım, kent yönetimi, çevre, yeşil alanlar, bir kent yaşamının bütün yönlerini ele alan kurallar var. 2004 yılında bu belgeyi yeniden ele aldı Avrupa Konseyi ve sürdürülebilirlik denilen; yani kentsel gelişme, çevre değerleri ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkinin daha dengeli bir şekilde nasıl kurulabileceğini gösteren ilke, Rio Zirvesinde kabul edilen ilke bu Şart'a eklendi. O ekleme yapıldıktan sonra, bu ilkenin ışığı altında, Şart'ın kurallarında yeniden değışiklikler yapılıyor.

21. Yüzyılın kentinin hangi özelliklere sahip olması gerektiğine ilişkin bir çalışma grubu oluşturmuştur Avrupa Konseyi. Türkiye'den de bazı belediye meclis üyeleri var o çalışmanın içerisinde.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Neydi onun temel noktaları?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Temel nokta, şehirlerde insanların insanca yaşayabilmeleri için yeşil alanlar oluşturmak, yol konusu, arsa spekülasyonunun önlenmesi, konut, dar gelirliilerin durumu. Aklımda kalanlar bunlardır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bizim böyle bir derdimiz var mı ki? Bizim belediyelerimizin böyle dertleri var mı?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Sorunu var, fakat dertleri yok.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Sürdürülebilirlik kavramı da çok konuşulan bir kavram. Bizim kentleşmemiz sürdürülebilir bir noktada mı şu anda?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Zannetmiyorum. Çünkü sürdürülebilirlik, doğal kaynakların gelecek kuşaklar tarafından da kullanılması şansının azaltılmamasını öngörüyor. Oysa, terim yerindeyse, biz

çok hovardaca kullanıyoruz kentlerimizi. Bunun başında, temel doğal kaynak olarak toprak geliyor. Toprağımız çarçur ediliyor, elden çıkarılıyor, satılıyor, iyi kullanılmıyor. Ne devlet, ne belediyeler tarafından, ussal toprak kullanımı ilkelerine saygı gösteriliyor. Su ve hava, diğer doğal kaynaklar... Hava kirliliği, iklim değişimleri, suyun ussal kullanımı gibi temel doğal kaynaklarla ilgili olarak uyulması gereken ilkelerin şehir planlarında dikkate alınması gerekir; ekolojik planlama dedikleri şey. Bunun yapıldığını henüz görmedik Türkiye'de.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hiç örneği yok mu?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Yalnızca söylemi var.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Kentleşmemize, yerel yönetimlerimize bunca emek vermiş bir kişi olarak, görüşleriniz ne kadar etkili olabildi? Bilimin, bilim insanlarının, bu konuda emek verenlerin düşünceleri, görüşleri, uyarıları, önermeleri bizim kentleşmemiz üzerine ne kadar etkili olabiliyor?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - 1960'lı yılların başında, DPT'de danışmanlık yaptığımız sırada, bu bölgesel dengesizlikler konusuyla uğraşıyordum ben. Cevat, köy konularına bakıyordu. Tasarılar hazırlandığı zaman bizim görüşlerimiz alınmıyordu. Kürsülere geldiğini hatırlarım. Fakülteye gelir, fakülte ilgili kürsüye havale eder, Fehmi Yavuz Bey bizi çağırır, "Tasarı geldi arkadaşlar. Buna ilişkin filan tarihe kadar görüş bildireceğiz," derdi. 1960'larda vardı bu, 1970'lerin başında da oldu. Toplantılara çağırıldığımı hatırlıyorum kentleşme ve konut konularında. 1980'lerden sonra bu gelenek ortadan kaldırılmıştır. Belki başkalarına geliyordur, ama bize gelmiyor. Belki yöntem değiştirilmiştir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Genel boyutlarıyla baktığımız zaman, kentleşmemiz üzerine bilimsel yaklaşımlar ne kadar etkili?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Tabii, yasaların hazırlanma sürecine bakmak gerekir. Katılımcılık esas olmalıdır burada. Biliyorsunuz, yasalar ya tasarı şeklinde, ya teklif şeklinde geliyor. Teklifleri bir tarafa bırakırsanız, yasa tasarıları Meclise geldiği zaman, önce meclisteki komisyonlara gidiyor. Normal olan, bir kere, bakanlıkların yasa tasarılarını hazırlamaları aşamasında, ilgili meslek örgütlerinden, kamu kuruluşu niteliğindeki meslek örgütlerinden, uzmanlardan, üniversitelerden görüş almasıdır. Ayrıca, bu ilgili komisyona geldiği zaman, komisyon başkanlığının çağrı yapıp, bir tartışmaya açması gerekir. Örneğin, 12 Eylül dönemini izleyen günlerde, mecliste, bazı askerlerin başkanlığında, uzmanların tasarılar üzerinde çalıştığını gördüm. Beni de çağırdılar bir tanesine. Ama şimdi bunu yapıyor mu, yapmıyor mu, bilmiyorum. Belki bazı arkadaşlar, deprem konusu olsun, kentleşme konusu olsun, İmar Kanunu hazırlıkları konusunda mecliste ilgili komisyona çağırılıyordu. O aşamalarda geçerlidir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Ama onun dışında da, örneğin yerel yönetimler, belediyeler, verecekleri kararlarda bilimin ve bilim insanlarının, bu konudaki belli başlı kişilerin görüşlerini alma konusunda ne kadar duyarlılar?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Tek tek belediyelerin bunu yaptığını bilmiyorum. Fakat biliyorsunuz, Türkiye Belediyeler Birliği var; onun yapması gerekir. Ayrıca, öncelikle çeşitli hükümet politikalarının oluşturulmasında hükümete danışmanlık yapan bir kurumumuz var: Devlet Planlama Teşkilatı. Bütün kalkınma planlarının hazırlanması öncesinde özel uzmanlık komisyonları oluşturur Devlet Planlama Teşkilatı. O komisyonlar, kentleşme, yerel yönetim, deprem konusu, afetler, nüfus, eğitim, sağlık, her konuda raporlar hazırlarlar, o raporların ışığı altında plan hazırlanırdı. Özel uzmanlık komisyonlarına bütün kuruluşların temsilcileri katılırdı. Bu, şimdi yapılıyor mu, bilmiyorum. Fakat son planı gördüm, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planını. 100 sayfayı geçmeyen bir broşür durumunda.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Özel uzmanlık komisyonlarının yapılarını değiştirdiler, başka bir biçime büründürdüler. Bizim sektörümüzle ilgili komisyon da vardı, o da kaldırıldı.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Yani eski ciddiyetini koruduğunu söylemek olası değil, gibi görünüyor bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hocam, sizin kafanızda düşlediğiniz, hayal ettiğiniz bir yerel yönetim uygulaması oldu mu, oluyor mu Türkiye’de?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Tek tek iyi belediyeler görüyoruz Türkiye’de. Eskiden daha çoktu.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Adını saymakta sakınca görmedikleriniz var mı?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bir dergi, sizin dergi gibi bir dergi, Belediye Oscar’ları diye bir yarışma, valiler ve belediye başkanlarından en başarılıları seçmek üzere bir girişim içerisinde. Ben de onun jürisindeyim, Cevat arkadaşım. Onun için, şimdi bir belediye adı verirsem, korkarım ki, yansızlığım zarar görür.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Siz, çalışmalarınızı, kentleşme, yerel yönetimler, çevre politikaları gibi konularda yoğunlaştırmış bir hocamızsınız. Neden bu konulara yöneldiniz? Burada, bu çatı altında önünüzde onca konu dururken...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdiğim yıl, Ceza Hukuku Kürsüsüne asistan olacaktım. Ceza Hukukunu çok severdim. Fakat kadro bulamadı hocamız. Sonra İdare Hukuku Kürsüsüne girmek istedim, ama oradaki hocamız da Bakanlık emrine alındı. Turhan FEYZİOĞLU alınınca, sahipsiz kalan kürsüye de giremedim, askere gittim. Yedek subayken, 1956 yılında, fakülteden bir haber geldi ki, Şehircilik Kürsüsünde asistanlık sınavı açılıyor. Bazı arkadaşlarımın da telkiniyle gelip girdim ve onu kazandım. O zaman pek çok kimse dedi ki, “Bu şehircilik de nedir Siyasal Bilgiler Fakültesinde? Niye buraya giriyorsunuz? Geleceğinizi bir anlamda karartmış oluyorsunuz.”

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Öyleydi bakış açısı.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Fakat girdiğimiz yıllardan sonra gördük ki, Türkiye'nin en önemli konusu kentlerdir, bölgelerdir, çevredir ve bizim uğraştığımız konulardır. Çok mutluyum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bunu özellikle öğrenmek istedim.

Bu söyleşimizin sonuna doğru sizinle konuşmak istediğim bazı kavramlar var. Son olarak da 2009 yerel yönetim seçimleriyle ilgili bir değerlendirmeyle söyleşimizi tamamlamak istiyorum.

“Arsa spekülasyonu” diyorsunuz. Çokça vurguladınız bu söyleşinin içinde ve bütün çalışmalarınızda da bu konuya hep özel bir önem verdiniz. Kentlerimiz açısından bu arsa spekülasyonunun anlamı ne sizce?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kentlerimizin planlı gelişmesini yozlaştıran bir numaralı etmen bence arsa spekülasyonudur. Biliyorsunuz, Ankara'nın başkent olmasından sonra, JANSEN, “Bu planın başarısı, arsa spekülasyonunu önlemenize bağlıdır,” demiştir. 10 yıl sonra tekrar Türkiye’ye geldiğinde, plan uygulamasının tümünden yozlaşmış olduğunu görmüş ve “Bunun nedeni arsa spekülasyonudur,” diye gerçeğe parmak basmıştır. Hatta Atatürk’ü bile sinirlendiren bir şey söylemiştir, “Önleyebilecek misiniz, bu kadar gücünüz var mı?” diye. Atatürk de ona, “Biz devlet kurmuşuz. Gücümüz olmaz olur mu!” diye yanıt vermiştir. Dolayısıyla, spekülasyon çok önemlidir. Spekülasyonun önlenmesini olanaklı kılacak kural Anayasamızda vardır, diye düşünüyorum. “Mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı kullanılmayacağı,” kuralı hareket noktası olmalıdır.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Neredeyse 48 yıldır bu kural var. Ama niye bu kural yasalara yansımada?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Çünkü bu kuralı yaşama geçirecek olanlar da arsa spekülasyonunun sağladığı rant sürecinden pay almaya hazır, istekli iseler, olayın sonucunu getiremezsiniz elbette.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bugün bile bizim böyle bir olanağımız var; ama sanırım yeni anayasa tartışmalarında bu çıkarılmak isteniyor, değil mi? Bu kural çıkarılmaya çalışılıyor.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Doğru. Yeni hazırlanan “sipariş anayasa” metnini gözden geçirdim. Orada, mülkiyet hakkıyla ilgili maddedeki kısımlar çıkarılmak isteniyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Sizce, bu arsa spekülasyonunu önlemek için neler yapılmalıydı? Genel olarak söylediniz, ama biraz daha somutlayabilir misiniz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Efendim, liberal bir ülkede, Türkiye de kapitalist ülkeler topluluğu içerisinde, spekülasyonu sıfırlamak çok zor. Dünyada sosyalist ülkelerdeki gibi -o isim altında ülke kalmadı diyebilirsiniz- arsa spekülasyonunun ortadan kaldırılması için, toprağın tümüyle kolektif mülkiyette olması ideal bir çözümdür. Ama bu olamayacağı için, hiç değilse kent topraklarının toplum yararına kullanılmasına olanak veren kuralların uygulanması gerekir. Bunları da anayasada bulabileceğiz, anayasa kuralında ve ona uygun bir şekilde çıkarılacak olan yasalarda bulacağız.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hangi yasalar değişecek temel olarak, İmar Yasası mı?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - İmar Yasasının değişmesi gerekir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Mülkiyeti düzenleyen yasalarla ilgili olarak ne söyleyebilirsiniz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Şu anda hangi yasalar değişsin, onu bilemiyorum; ama Anayasa yeterli bir kaynaktır diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Sormak istediğim bir diğer kavram, kente karşı işlene suçlar kavramı. Bunu da şimdiye kadar birçok ortamlarda konuştuk.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bireylerin kente karşı işledikleri suçlar... Yoksa, söz konusu olan, kentte işlenen suçlar değil...

Bu kent suçu kavramının daha geliştirilmesi gerekir. Ceza Kanununa üç-dört madde konulmuştur, “Kente ve çevreye karşı suçlar, imar suçları” vb diye. Bunlar yeterli değildir. “Kanunsuz suç ve ceza olmaz,” ilkesi vardır hukukun genel ilkeleri arasında. O nedenle, yasada mutlaka, suç neyse onun tanımlaması, o fiil karşılığında da bir yaptırım öngörülmüş olması gerekiyor. Tersisi durumda, ne ceza verebilirsiniz, ne de o fiili suç sayabilirsiniz.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Uluslararası alanda bu alan düzenlenmiş midir Hocam?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Hayır. Ceza kanunlarında, çevre kanunlarında, imar kanunlarında dağılmış durumdadır. Kodifiye edilmesi gerekir. Ama bu hızlı kentleşme çağında ve kent suçlarının çok arttığı bir ortamda, ceza kanunlarında ve imar kanunlarında kent suçlarına mutlaka yer vermek gerekir, diye düşünüyorum. Belki bunlarla ilgili özel mahkeme sistemi bile kurulabilir. Nasıl çocuk mahkemeleri, vergi mahkemeleri varsa, kent suçu mahkemeleri oluşturulabilir, konunun önemi dolayısıyla.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Diğer kavram, kent etiği...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kentle ilgili olarak insan davranışlarının etiğidir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Ama aynı zamanda yöneticiler ve insanlar için düşünürsek...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Hem kentte yaşayanlar, hem kentleri yönetenler belli etik kurallarla bağlı olmak zorundadırlar. Bu etik kuralların neler olabileceği konusunda kuramda geliştirilmiş ilkeler var.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda tanımlanan ilkeler var,” diyorsunuz.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Şart’ın dışında, Avrupa Konseyi, seçilmiş yöneticiler için, kent yöneticileri için Ahlak Kuralları Yönergesi hazırladı. Bu son derece önemlidir. Örneğin, seçilmeden önce, seçim sırasında ve seçildikten sonra, bir belediye meclisi üyesi veya belediye başkanı ne yapabilir, ne yapamaz, bunlarla ilgili kurallar var Yönergede. Tarihi Kentler Birliği’nin Yerel Kimlik dergisinde bu konuda bir yazı yazdım; fakat konu, üzerinde daha ayrıntılı durmayı gerektirecek kadar önemli bir konudur.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bizde ne yapılabilir bu konuda?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - İçişleri Bakanlığı belediyelere genelge göndererek, bu kuralları yayar. Ama tabii, uyup uymamak yine o yerel yöneticilerin kendi vicdanlarına bağlı bir şeydir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bir derlenip toparlanmanın çıkış noktası olabilir mi kent etiği konusunu önemsemek?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kent etiği üzerine hiçbir çalışma yapılmadı Türkiye’de. Belki Türkiye Belediyeler Birliği ve İçişleri Bakanlığı, Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi veya üniversitelerin ilgili birimleri, bölümleri, kent etiği üzerine uluslararası bir toplantı yaparlar, “Ne olabilir, ne olmalıdır?” diye. Belediyecilerimizi bağlayan kurallar sadece hukuk kuralları mı olmalıdır; yoksa hukuk olmasa da, yapmaları veya yapmamaları gereken şeyler yok mudur her düzeydeki yönetici için, bunlar tartışılırsa çok yararlı olur diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Sayın Mustafa Tınaz TİTİZ’in bu konuda bir yaklaşımı beni ilgilendirmişti. Yani bir kurallar tanımı yapılırsa ve kişiler de “Ben bu kurallara uyacağım” diye bunun altına imza atsalar, bu yaygınlaşsa...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Uymazsa ne olacak?

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Etiğin bir yaptırımı ne yazık ki yok. Var da, toplumsal...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Vicdaniyla baş başa kaldığı zaman vicdanına vereceği hesapla ilgili bir şey, bütün etik kurallar gibi.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Etik konusunu önümüzdeki süreçte daha fazla önemsemeliyiz, değil mi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Mutlaka.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Az önce yine sözünüzün arasında ifade ettiğiniz, ama benim kavramlar başlığı altında konuşmak istediğim bir konu da kent kültürü ve kentleşme konusu.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bir Fransız, kültürü şöyle tanımlıyor: “Her şey yitip bittikten sonra geride ne kalıyorsa, onun adı kültürdür.” Yani kültürün bir birikim olduğuna dikkat çekmek için söylüyor bunu. Tabii, kent kültürü dediğimiz zaman, insan elinden çıkmış olan ve doğal bütün değerlerin kentte bıraktıkları neyse o. Bir birikimdir bu. Kültür birikimi zengin olan kentlerimiz var, daha az zengin olan kentlerimiz var; kültürsüz kent yok. Ama ne yazık ki, bu kültür birikimi, kent kültürü, insanların kenti kullanım anlayışlarıyla çok yakından ilgili. Kent kültürünü nasıl değerlendireceğini bilemeyen insanların elinde, o kent, kimliğini de yitiriyor, kültürünü de yitiriyor; çünkü kimlik, kültür öğelerinin en önemlilerinden bir tanesini oluşturuyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Diyelim ki, Sulukule kentsel dönüşüm tartışmasında, oradaki Roman hemşerilerimiz benim gibi olmak zorunda mı; yani bu dönüşüm içinde onu nasıl kentlileştireceğim, nasıl bir stratejiyle o insanları kentli kılacağım, kültürlerini koruyacağım, ama aynı zamanda geliştireceğim?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Çok eleştiriler yapıldı o konuda. Belediye veya devlet, kentin bir parçasında çağdaş görünümlü olmayan bir yeri dönüştürmek istiyorsa, onu yapmalıdır; fakat bunu yaparken, orada yıllardan beri yaşamakta olan insanların kendi aralarındaki bağılıklarını koparmak bir amaç olamaz. Yani o kimliği başka bir yerde, başka koşullar altında sürdürmelerini de sağlamak zorundadır. İkisi arasındaki dengeyi kurmak, uygar bir devletin görevi olsa gerek, diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Peki, diğer kentlilerin, o kenti sahiplenecek kentli davranışlar göstermesi nasıl olanaklı olacak?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bu çok zor, eğitim gerektiren ve uzun süre alacak bir iştir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - O zaman, böyle bir eğitim paketinin oluşturulması gerekmektedir, öyle mi? Bu da başlı başına önemli bir proje olmalı.

Sizinle konuşmak istediğim birkaç kavram daha kaldı. Bir tanesi katılım kavramı. Bununla ilintili olarak da sormak istediğim, Gündem 21 ve kent konseyleri, bir diğer deyişle, kent içi demokrasi. Onu şöyle sorabilir miyim acaba: Bir yerel yönetim birimi ya da belediye o yer ile ilgili olarak karar verirken kent içi demokrasiyi çalıştırsa, belki kamu yararıyla toplum yararı yaklaşır birbirlerine, değil mi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Katılımın önemi orada kendisini gösteriyor. Temsili mekanizmalar - belediye meclisleri gibi- seçim yasaları dolayısıyla hem temsil etmek durumunda oldukları halkı yeterince temsil edemedikleri için, hem de alışkanlık olmadığı için ek önlemlere gereksinme duyuluyor; yani seçim yöntemi istenilen sonucu vermeyince, katılım gündeme geliyor. Belediye meclisindeki gruplar vesaire de katılırsa, kararlar daha sağlıklı olur, daha meşru olur. Bu, son derece önemli bir şey. Kent konseyleri diye bir kavram Belediye Yasasına konulmadan önce de Türkiye'de o yönde uygulamalar vardı bazı yerlerde. Biz hep özendirici ve destekleyici olduk bunları. Dolayısıyla, yasaya konulmuş olan "kent konseyi" kavramı ilke olarak çok yerinde bir kavram; fakat bunun kağıt üzerinde kalmaması gerekir. Kimler katılıyor, hangi amaçla katılıyor? Eğer kent rantlarından daha fazla pay almak amacıyla bütün ötekilerini dışlayıcı bir tavır egemen oluyorsa davranışlara, kent konseyi hiçbir işe yaramaz. Eşit temsile, tartışmaya, eşit katılıma fırsat veren, adil ölçüler içerisinde bir katılım her zaman özendirilmelidir ve taban genişletilmelidir.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bununla ilgili olarak Gündem 21 süreciyle ilgili neler söylersiniz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Yerel Gündem 21 de bir katılım şeklidir kuşkusuz. Gündem 21'de yer alan eylem programıdır. "Amaçların sadece ulusal düzeyde gerçekleştirilmesi yeterli olamaz. Yerel düzeydeki birtakım ilgili aktörlerin de rol alıp katılması bir katılım şekli olarak yararlıdır," deniliyor. Bunun bir Batı "yutturmacası" olduğunu söyleyenler de olmuştur. Bir çırpıda Yerel Gündem 21'ciliği bir tarafa atmanın doğru bir yaklaşım olmadığını düşünüyorum. Yerel Gündem 21 her şeyi çözmez, belki hiçbir şeyi çözmez; ama o kişiye "katıldığı" inancını verirse, o bile yararlı olur diye düşünürüm. Yine eşit katılım önemlidir burada da. İş çevrelerine, sermayenin temsilcilerine ağırlık veren bir Yerel Gündem uygulaması kabul edilemeyecek bir şeydir. Yoksulun, işsiz, meslek örgütünün, üniversitelerin, her düzeydeki kişilerin eşit katılımını sağlamak koşuluyla, Yerel Gündem az da olsa yararlı olabileceğini düşünenlerdenim.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hocam, çok temkinlisiniz bu konuda.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Elbette.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Neden bu ölçüde tartarak konuşuyorsunuz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - “CIA icadı bir iş olduğunu,” söyleyenler olmuştur. Bu meslektaşlarımın doğru değerlendirme yaptıklarını düşünmüyorum.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Uluslararası çevrelerin Türkiye'ye ya da gelişmekte olan tüm ülkelere yönelik politikalarında, yerel ya da ulusal ölçüde bazı örgütleri desteklemelerine de çok sıcak bakmadığınızı biliyorum. NGO'lar ya da bazı demokratik örgütler ya da demokratik gibi görünen örgütler...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Ayrım yapmak gerekir aralarında.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Nasıl bir ayrım?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Ben her zaman şunu söyledim öğrencilerime de: “Kendinizi günlük siyasetten ve ticarettten uzak tutunuz,” dedim.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Siyasal Bilgiler Fakültesi çatısı altında.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Her yerde söyledim.

Dolayısıyla şunu söylüyorum: Birisi size para vermeyi öneriyorsa, orada durup düşünmeniz lazım. “Nasıl ayırt ederiz?” diyorsunuz ya, ayırt etmenin tek ölçütü, kaynağını nereden aldığıdır. Aldığı kaynak, onu bağımlı duruma getirir. Her türlü kaynak, o kaynağı verene karşı kaynağı alanın bağımlı duruma gelmesi anlamına gelir. Bu nedenle sivil toplum örgütü denilen pek çok örgütün nereden beslendiklerine bakarsanız, sorunun özü ortaya çıkar.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Orayı aydınlatmak gerekir.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Evet.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Hocam, çok emek verdiğiniz bir konuyu da değindikten istiyorum: Kent kooperatifçiliği neredeyse can çekişen bir noktaya geldi... Siz, bu konulara da yıllarca ışık tuttunuz, destekler verdiniz. Kooperatifçilik konusu önemli bir konu. Aslında geliyordu, fakat son zamanlarda herhalde sıkıntılı bir sürece girdi. Bu konuda neler söylersiniz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kooperatifçiliğin bugünkü durumuna gelmiş olması beni çok üzüyor. Fakat genel planda bu türlü örgütlere karşı sanki bir ilgi azalması dikkat çekiyor. Onun da nedeni, sermaye her şeye egemen oluyor. Bireycilik dünyada yaygınlaştıkça -bireycilik, kooperatifin düşmanı olan bir şeydir- uluslararası kuruluşlar, finans kuruluşları, her türlü kuruluş bireyciliğe vurgu yaptıkça, bundan zarar gören kooperatifçilik hareketi oluyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Yani genel olarak biz dayanışma ruhumuzu mu yitiriyoruz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Uzun erimde onu da etkileyebilir tabii. Kooperatifçilik, dayanışma ruhunun gelişmesine katkıda bulunan bir üretim aracıydı aynı zamanda. Ondan da yoksun kalmış oluyoruz, gibi geliyor bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Bir yıl sonra, başka bir gelişme olmazsa, Türkiye bir yerel yönetim seçimleri yaşayacak. Yerel yönetim seçimlerine giden süreci nasıl görüyorsunuz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Hiçbir zaman yerel yönetim seçimlerinde, Türkiye'de yerel konuların ciddi olarak tartışıldığını görmedik. Yerel seçimlerdeki sonuçları her zaman genel konular belirlemiştir. Bundan sonraki süreçte de, önümüzdeki seçimlerde de böyle olacaktır. AKP, CHP, MHP

veya başka partilerin genel söylemleri çerçevesinde belediye seçimlerindeki başarısı da biçimlenecektir, gibi geliyor bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Yani yerel sorunlar değil, genel sorunlar mı belirliyor?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Büyük ölçüde genel sorunlar belirliyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Adaylar belirlemeyecek mi?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Çok az yerde adayların kişilikleri belirleyici oluyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Ama yerel seçimlerin özelliği de o değil midir Hocam?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - O, ama ne yazık ki öyle olmuyor. Sizi hangi partinin aday gösterdiği, sizin kim olduğunuzdan daha önemli hale geliyor.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - 2009 seçimlerine giderken, Türkiye'nin bu realitesinin dışında aslında ne olması, neleri konuşmamız gerekirdi en temel konular olarak?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Bir kere, belediye seçimlerinde her partinin çok belirgin belediyeçilik görüşlerinin olması gerekir, "Bunu belediyelerimizde egemen kılacağız," demeleri gerekir. Birbirinden kesin çizgilerle ayrılabilir ayrışmalar henüz ortaya çıkmadı. Belki seçimler yaklaştıkça onları göreceğiz. Ama o olsa bile, sonuç olarak hem belediye meclis üyelerini, hem belediye başkanlarını hangi partiler öneriyor, o partilerin imajı nedir, o partiler ülke sorunlarının çözümü için ne öneriyorlar, bunlar ağır basacaktır gibi geliyor bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Başkanın kendisi önemli, ama belediye meclisi üyeleri de önemli. Tabii, demokrasilerde böyle kısıtlamalar getirmek belki demokratik değildir; ama dünya deneyimlerine bakıldığı zaman, belediye meclis üyelerine nitelik tanımları yapan seçim yasaları var mı?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Yok, yok. Yalnız, burada bir şeyi belirteyim. Yasalar değil de, Avrupa Konseyi'nin bir tavsiye kararı var. Diyor ki, "Seçimle işbaşına gelen belediye görevlileri normal olarak yaptıkları işlerden dolayı sorumlu tutulurlar. Bizim tavsiyemiz, yapmaları gerektiği halde yapmadıkları işlerden dolayı da sorumlu tutulmaları." Bu doğrultuda bir tavsiye kararı var. Çok ilginç gelmişti bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Önümüzdeki sürece baktığınız zaman, 21. Yüzyıldaki kentleşmenin ana çizgilerini bir kez daha tanımlayabilir miyiz?

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Ülkeler giderek kentleşeceklerdir gibi geliyor bana.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Dünya nüfusu kırsal ve kent açısından eşitlendi...

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Kırsal ve kent dengesi tamamen kentler lehine oluşacak. Çünkü ulaşım, iletişim araçlarındaki gelişmeler böyle gösteriyor. Köy ve kent arasındaki farklılıklar giderek azalacak. Tabii, bu azalmanın gelişmiş ülkelerdeki hızıyla az gelişmiş ülkelerdeki hızı birbirine uymayacaktır; ama genel eğilim azalma doğrultusunda olacaktır gibi görünüyor. İnsan hakları üzerindeki vurgular, yani insanların kent hakları üzerine vurgular bu isteklerini karşılayacaktır gibi geliyor. Aç-susuz milyonlarca insan var Afrika'da, başka yerlerde; bunlar ön plana çıkabilecek kentlerde.

Prof. Dr. Erol KÖKTÜRK - Zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum Hocam.

Prof. Dr. RUŞEN KELEŞ - Ben teşekkür ederim.